Osaston johtaja, käräjätuomari Jyrki Rinnemaa
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus

Asiantuntijalausunto
27.4.2021

00502/00.08.00/2021

Eduskunnan lakivaliokunta

Asia:

Asiantuntijakuuleminen 27.4.2021

HE 59/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi saatavien perinnästä annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta, saatavien perinnästä annetun lain 7 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja luottotietolain 24 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Aluksi

Käsiteltävällä hallituksen esityksellä jatketaan niitä saatavien perinnästä annetun lain (perintälaki) väliaikaisia muutoksia, joista Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden asiantuntija on ollut kuultavana lakivaliokunnassa 10.11.2020. Käräjäoikeudella ei ole muutosehdotuksia käsiteltävään esitykseen.

Käräjäoikeus esittää asiassa seuraavat huomiot lainsoveltajan näkökulmasta.

Tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus

Perintälain 2 §:n mukaan lain säännöksistä ei saa poiketa velallisen vahingoksi. Lain sääntely on toisin sanoen velallisen eduksi pakottavaa. Tuomioistuimen on viran puolesta tutkittava, ettei pakottavia säännöksiä ole rikottu. Tuomioistuimen velvollisuus on tarkistaa kussakin asiassa, että asianosaisten vaatimukset ovat perintälain mukaisia.

Tämä tutkimisvelvollisuus työllistää käräjäoikeuksia erityisesti summaarisissa riita-asioissa. Valtaosa näistä asioista on luotto-, kauppa- tai palvelusopimukseen perustuvia velkomuksia, joissa muun ohessa vaaditaan velalliselta perintäkuluja. Käräjäoikeuksissa summaariset riita-asiat ratkaisee valtaosin kansliahenkilökunta eli käräjäsihteerit, joilta ei edellytetä ja joilla ei yleensä olekaan lainopillista koulutusta. Vaikka summaaristen riita-asioiden vireillepano tapahtuu pääosin sähköisesti, jokaisen haastehakemuksen tarkistaa käräjäsihteeri. Summaaristen riita-asioiden käsittelyä ei ole tuomioistuimissa missään määrin automatisoitu eikä tekoälyä hyödynnetä kansliahenkilökunnan työn korvaajana. Käsillä olevat muutosehdotuksetkaan eivät tässä tilanteessa edellytä muutoksia tuomioistuimien käytössä oleviin tietojärjestelmiin.

Summaaristen riita-asioiden määrä

Summaarisia riita-asioita saapui niihin yhdeksään käräjäoikeuteen, joihin näiden asioiden käsittely 1.9.2019 lukien on keskitetty, vuonna 2020 yhteensä 382 381 asiaa. Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen saapuu tätä nykyä näitä asioita käräjäoikeuksista eniten. Vuonna 2020 Itä-

Uudenmaan käräjäoikeuteen saapui summaarisia riita-asioita yhteensä 76 066 eli 20 prosenttia kaikista maan summaarisista riita-asioista. Käräjäoikeuden tulostavoitteena vuodelle 2020 oli ratkaista 77 000 summaarista riita-asia, mikä tavoite saavutettiin. Sama tavoite on tulosohjauksessa sovittu vuodelle 2021. Tulostavoite edellyttää, että jokainen käräjäoikeuden summaarisyksikön käräjäsihteeri ratkaisee vuodessa keskimäärin ainakin 3 200 asiaa. Vuonna 2021 Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen on saapunut 25.4. mennessä 29 353 summaarista riita-asiaa, mistä lasketun ennusteen mukaan asioita saapuisi tänä vuonna käräjäoikeuteen 94 813 kappaletta. Summaaristen riita-asioiden määrän merkittävästä kasvusta tänä vuonna on raportoitu myös muista niitä käsittelevistä käräjäoikeuksista.

Karkeasti arvioiden summaarisista riita-asioista yrityssaataviin, joiden perintäkuluja nyt esitetty sääntely ennen kaikkea koskee, perustuvia on noin 4 prosenttia. Suhteellisesti osuus on vähäinen, mutta merkitsee kuitenkin tuhansia asioita yksin Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden kohdalla.

Esitetyistä säännöksistä

Hallituksen esityksessä ehdotettu muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkulujen täsmällisempi sääntely antaa tuomioistuimille paremmat mahdollisuudet tutkia viran puolesta näiden perintäkulujen kohtuullisuutta kuin nyt voimassa oleva pelkkä yleinen vaatimus siitä, että perintäkulujen on oltava kohtuulliset (lain 10 §).

Esitetty sääntely vastaa rakenteeltaan pitkälti kuluttajasaatavien perintäkuluja koskevia säännöksiä, joita tuomioistuimissa on sovellettu jo pitkään. Tämä sinänsä helpottaa sääntelyn omaksumista tuomioistuimissa. Esitetyt säännökset poikkeavat kuitenkin sisällöltään kuluttajasaatavia koskevista säännöksistä, mikä johtaa siihen, että yksityiskohtainen perintäkuluja koskeva sääntely tuomioistuinten näkökulmasta katsottuna kaksinkertaistuu.

Todennäköisesti perintäkulujen viran puolesta tutkiminen tapahtuu muiden kuin kuluttajasaatavien kohdalla pitkälti samanlaisella tarkkuudella kuin kuluttajasaatavien kohdalla. Huomiota kiinnitetään silloin ennen kaikkea velallisen kokonaiskuluvastuuseen ja tämän ohella vaihtelevasti kunkin perintätoimen enimmäisveloitukseen sekä perintätoimien aikarajoihin ja enimmäismääriin. Suurta määrää summaarisia riita-asioita käsiteltäessä perintäkulujen tarkistamista viran puolesta ei nykyisin resurssein ole mahdollista suorittaa yksityiskohtaisemmin.

Muiden kuin kuluttajasaatavien kohdalla on kuitenkin useita seikkoja, jotka lisäävät esitettyjen säännösten soveltamisen vaikeusastetta ja siten työtä tuomioistuimissa. Ensinnäkin valtaosa summaarisista asioista on jatkossakin kuluttajasaatavia koskevia, mikä aiheuttaa sen, että muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkulujen tarkistamiseen ei synny käräjäsihteereille samanlaista rutiinia kuin kuluttajasaatavien kohdalla.

Kysymyksessä on lisäksi – järjestyksessään jo toinen - väliaikainen, tiettyä aikaa koskeva sääntely, mikä mutkistaa käytännön ratkaisutoimintaa tuomioistuimissa. Ehdotettuja säännöksiä sovellettaessa on huomioitava lain 10 e §:ssä tarkoitettu vakiokorvaus, jollaista ratkaisuun vaikuttavaa seikkaa ei ole kuluttajasaatavien kohdalla. Mainitun pykälän mukaan velkojalla on oikeus saada korvausta lain 10 §:ssä tarkoitetuista perintäkuluista vain siltä osin kuin niiden määrä ylittää vakiokorvauksen määrän. Vielä käsittelijän on muistettava ehdotettujen säännösten voimaantuloa koskeva sääntely poikkeuksineen. Kaikki nämä seikat saattavat aiheuttaa tuomioistuimissa paitsi tulkintaongelmia myös tarvetta täydennyttää haastehakemuksia vaatimusten ja perusteiden yksilöinnin ja muiden seikkojen osalta – ja siten lisätyötä.

Paitsi sanotuista syistä yritysten perintäkulujen tarkistaminen tuomioistuimissa voi olla hankalampaa kuin kuluttajasaatavien kohdalla myös sen osalta, millä perusteilla erilaiset enimmäisrajat voidaan ylittää todellisten toimien ja kustannusten vuoksi. Ylitysmahdollisuuksien

osalta viittaan lakiehdotuksen 3 b §:n 3 momentin, 3 d §:n 3 momentin ja 3 e §:n 2 momentin säännöksiin. Yritysperinnän toimenpiteet voivat erota kuluttajaperinnässä käytettävistä keinoista ja perintäkulut siten muodostua eri tavalla. Otaksuttavasti yritysperinnän keinot ovat esimerkiksi käräjäoikeuden kansliahenkilökunnalle vieraampia kuin kuluttajasaatavien perintäkeinot. Tietenkin tuomioistuin tarvittaessa täydennyttää haastehakemusta kantajalla epäselvyyksien poistamiseksi ja perusteiden yksilöimiseksi, mutta tämä merkitsee lisätyötä.

Esityksen vaikutuksista

Nyt käsiteltävä hallituksen esitys merkitsee jatkoa 1.1.2021 lukien voimassa olleille perintälain väliaikaisille muutoksille. Väliaikaista perintäkulujen sääntelyä ei ole vielä merkittävästi sovellettu tuomioistuimissa. Kun otetaan tämän lisäksi huomioon yrityssaatavia koskevien asioiden suhteellisesti vähäinen osuus kaikista summaarisista riita-asioista, tällä hetkellä ei näytä siltä, että summaaristen riita-asioiden määrän huomattava kasvu juurikaan selittyisi perintälain väliaikaisilla muutoksilla. Muutokset eivät siis toistaiseksi näyttäisi aiheuttaneen esimerkiksi sitä, että yrityssaatavia siirrettäisiin oikeudelliseen perintään aiempaan enemmän tai aikaisemmassa vaiheessa perintää kuin aiemmin.

Tähän mennessä perintälain väliaikaisten muutosten soveltamisessa ei myöskään ole käräjäoikeuksissa ollut mainittavammin ongelmia. Väliaikainen sääntely on varsin selvää, joskin kovin yksityiskohtaista. Soveltamista helpottaa se, että yrityssaatavia perivät tuomioistuimissakin pitkälti ammattimaisesti perintätoimintaa harjoittavat tahot, jotka yleensä riittämiin yksilöivät haastehakemuksissaan perintäkuluja koskevien vaatimusten perusteet ja jotka myös pääosin noudattavat perintälakia - sikäli kuin tämä on ollut tuomioistuimien havaittavissa.

Tuomioistuinten näkökulmasta katsottuna muutosten erilaisten vaikutusten arvioinnissa on kuitenkin soveltamiskokemusten niukkuuden takia oltava tässä vaiheessa hyvin varovainen.

Johtopäätökseni edellä kuvaamistani seikoista on se, että yksittäisenä uudistuksena tarkasteltuna ehdotetulla sääntelyllä ei voida tällä hetkellä, kuten ei voitu aiemmankaan perintälain väliaikaisen muutoksen yhteydessä, perustella lisäresurssien tarvetta yhteenkään summaarisia riita-asioita käsittelevään käräjäoikeuteen.

Eri asia on, että tämäkin esitys yhdessä viime vuosina tapahtuneiden korko- ja muiden säännösten sekä oikeuskäytännön muutosten (erityisesti tuomioistuinten tutkimisvelvollisuuden laajenemisen) kanssa aiheuttaa jatkossakin niin käräjäsihteerien, käräjänotaarien kuin käräjätuomareiden lisätarvetta, ellei summaaristen riita-asioiden määrä käänny selvään laskuun. Valitettavaa niin tuomioistuimien kuin koko yhteiskunnan kannalta on se, että näiden asioiden määrä päinvastoin näyttää nyt kääntyneen voimakkaaseen kasvuun.

Jyrki Rinnemaa
osaston johtaja, käräjätuomari
Itä-Uudenmaan käräjäoikeus